תנחומא בובר — בחוקתי

אם בחקתי תלכו וגו' (ויקרא כו ג). זש"ה אם חרוצים ימיו [ומספר חדשיו אתך חקיו עשית ולא יעבור] (איוב יד ה), מהו אם חרוצים ימיו, כשברא הקב"ה את העולם חרץ ימיו של כל אחד ואחד, שנאמר והיו לאותות ולמועדים [ולימים ושנים] (בראשית א יד), ולמי נתנם לישראל, שנאמר מגיד דבריו ליעקב [חקיו ומשפטיו לישראל] (תהלים קמז יט), מספר חדשיו אתך חקיו עשית (איוב שם), אמר הקב"ה לישראל, אם עשיתם (חוקיו) [חוקי], אין השטן נוגע בכם, שנאמר מדי עברו יקח אתכם (ישעיה כח יט), חקיו עשית ולא יעבור (איוב שם), כך אמרתי לשלמה בשעה ששאל את החכמה, ומה אמרתי לו, גם אשר לא שאלת נתתי לך גם עושר גם כבוד (מ"א ג יג), ואם תקיים את התורה, אין מלאך המות נוגע בך, שנאמר לו והארכתי [את] ימיך (שם שם יד), חוקיו עישת ולא יעבור וגו'. אדם הראשון אילו שמר את התורה ואת המצות נתתי לו לא מת, לפיכך כתיב אם בחקותי תלכו וגו'.

[אם בחקתי תלכו], זש"ה ימאסם אלוה כי לא שמעו לו (הושע ט יז), אמר הקב"ה אני אמרתי שתהיו נתונים בשלוה, שנאמר ונטעתים אל עדמתם וגו' (עמוס ט טו), איתי אם בחקותי תלכו, ואכלתם לחמכם לשובע וגו' (ויקרא כו ה), אני כך יעצתי, אבל אתם לא עשיתם כן, אלא ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן וגו' (מ"ב יז ט), אף אני דברים שלא הכתבתי בתורה נתתי עליכם, שנאמר גם כל חלי וכל מכה אשר לא (כתובה) [כתוב] בספר התורה (הזה) [הזאת] (דברים כח סא), ומה [אם דברים] שלא היה בי נתתם עלי, שכן ישעיה אמר עזבו את ה' (ישעיה א ד), אל תאמר עזבו אלא עיזבו אותי כביכול, ונקראתי אל רחום וחנון ארך אפים (שמות לד ו), ובעונותיכם נעשיתי אכזרי והפכתי את מדתי, שנאמר היה ה' כאויב (איכה ב ה), ואומר ויהפך להם לאויב (ישעיה סג י), לכך אמר הושע מי גרם לכם לכך על שלא שמעתם לו, שנאמר ימאסם (אלהים) [אלהי] כי לא שמעו לו ויהיו נודדים בגוים (הושע ט יז), [וכתיב] ובגוים ההם לא תרגיע (דברים כח סה).

ד"א אם בחקותי תלכו וגו', ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ואם לא תשמעו לי וגו', ונתתי את שמיכם כברזל וגו' (ויקרא כו ג ד יד יט), וכן הוא אומר על כן עליכם כלאו שמים מטל והארץ כלאה יבולה (חגי א י), כי בשביל עונותיכם אף הם לוקין, היו מעמידין שני איסטרטיוטין כדי שיהיו משמרין כל אחד ואחד מישראל [שלא יחטאו, ולא דיין שאין האומות משמרין את ישראל, אלא עוד מבטלין אותן מן המצות, ועל שישראל חוטאין כל העולם כולו לוקה, שנאמר על כן עליכם כלאו שמים מטל, ואם אינם חוטאין כל העולם מתברך בשבילם, שנאמר והתברכו בזרעך כל גויי הארץ (בראשית כו ד), אמר הקב"ה למשה אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם (שמות ה כב כג), שאם תחטאו ותתפללו לפני איני עונה אתכם, שנאמר ויהי כאשר (קראתי) [קרא] ולא שמעו כן יקראו ולא אשמע אמר ה' צבאות (זכריה ז יג), לכך לא תעשון אתי אלהי כסף וגו'].

אם בחקתי תלכו וגו'. זש"ה חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה (משלי א כ), שאל ר' שמואל בר נחמן את ר' יונתן בן אלעזר שהיה עומד בשוק, א"ל שנה לי פרק אחד, א"ל לך לבית התלמוד ואני אשנה אותך שם, א"ל רבי לא למדתני חכמות בחוץ תרונה, א"ל אין אתה יודע לקרות, ואין אתה יודע לשנות, מהו חכמות בחוץ תרונה, בחוצה של תורה, המרגלית היכן היא נמכרת בחוצה, כך התורה בחוץ שלה היא נאמרה, מהו ברחובות, במקום שמרחיבין לה, והיכן מרחיבין לה, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, לכך נאמר ברחובות תתן קולה.

בראש הומיות תקרא (משלי א כא), [בראש הומיות היא קוראה, כיצד מראשה של תורה כמה אוכלוסין היא מאבדת, דור המבול, דור הפלגה, דור סדום, הוי בראש הומיות תקרא.

ד"א בראש הומיות תקרא, בראש מות היא קוראה באדם הראשון, מה כתיב בו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב יז), הוי בראש הומיות תקרא.

בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר (משלי שם), בראשונה היו עושים בתי כנסיות בגבהה של עיר, לקיים מה שנאמר בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר, אם אמרת בדברי תורה, לא תאמר כבר אמרתי, אלא חזור ואמור שכך כתיב, אמריה תאמר.

ד"א אמריה תאמר, אמר ר' אחא אומרת הטובה, ואומרת הרעה, אם לא תשמעו לי יתן ה' את מטר ארצך אבק וגו' (דברים כח כד), הרי הרעה, ואומרת הטובה, אם בחקותי תלכו, מה כתיב שם, ונתתי גשמיכם בעתם].

[ד"א אם בחקותי תלכו, מה כתיב שם, ונתתי משכני בתוככם (ויקרא כו יא), אם תקיימו מצותי מניח אני את העליונים, וארד ואשכון ביניכם, שנאמר ושכנתי בתוך בני ישראל (שמות כט מה), שעל מנת כן יצאו ממצרים שיעשו את המשכן ותשרה שכינה ביניהם, שנאמר וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם (שם שם מו), ואם יעשו רצוני אין שכינתי זזה מביניהון, למה אמר ר' שמואל בר אבא נתאוה הקב"ה כשם שיש לו דירה למעלה, כך יהא לו דירה למטה, שכך הוא אומר לאדם הראשון, אם זכית, כשם שאני מלך על העליונים, כך אני עושה אותך מלך על התחתונים, שנאמר ויקח ה' אלהים את האדם (בראשית ב טו), ואין לשון ויקח אלא לשון עילוי, כשם שאת אומר ותוקח האשה בית פרעה (שם יב טו), וכה"א ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו (אסתר ב טז), והואלא עשה כן, אלא כיון שחטא אדם סילק שכינתו ממנו, וכיון שעמדו ישראל, אמר להם הקב"ה לא יצאתם ממצרים אלא על מנת שתעשו לי משכן, ואשרה שכינתי ביניכם, שנאמר ועשו לי מקדש (שמות כה ח), וכן אמר לשלמה, הבית הזה אשר אתה בונה אם תלך בחוקתי (ואם את) [ואת] משפטי תעשה ושמרת את כל מצותי ללכת בהם והקימותי [את דברי] אתך אשר דברתי (את) [אל] דוד אביך (מ"א ו יב), ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזוב וגו' (שם שם יג), אם שוב תשובון אתם ובניכם מאחרי וגו' (שם ט ו), מה אני עושה, והכרתי את ישראל מעל [פני] האדמה אשר נתתי להם, ואת הבית (הזה) [אשר הקדשתי לשמי אשלח וגו'] (שם שם ז), למה, תנאים הן, שנאמר אם בחקתי תלכו וגו' ונתתי משכני בתוככם וגו', ואם לא תשמעו לי, מה כתיב שם, והשימותי את מקדשיכם (ויקרא כו לא), מה עשה שלמה, הרבה לו נשים וסוסים, וכתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו (מ"א יא ד), א"ל הקב"ה אני נתתי לך את התורה לעשות את מצותיה, וראית תנאים שהתניתי לך בה, שנאמר לשלמה אלהים משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך (תהלים עב א), וכתיב יען אשר היתה זאת עמך ולא שמרת בריתי וחקתי אשר צויתי עליך קרע אקרע את (הממלכות) [הממלכה] מעליך ונתתי לעבדך (מ"א יא יא), ומה אני עושה, כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם (ישעיה נה יא), עמד מנשה ועשה את הצלם והכניסו לבית קודם הקדשים, שנאמר וישם את פסל הסמל אשר עשה בבית האלהים אשר אמר אלהים אל דוד ואל שלמה בנו בבית הזה ובירושלים אשר בחרתי מכל שבטי ישראל אשים את שמי (לעולם) [לעילום] (דה"ב לג ז), והקב"ה קרא אל ירמיה ואמר לו, גם תנין חלצו שד הניקו גוריהן וגו' (איכה ד ג), התנין הזה כשהוא בא לינק את אמו, היא רואה אותו מרחוק וחולצת שדיה בשביל שינק, ולא יראה שדיה מכוסין, ואינו יונק, ובני לא עשו כן, אלא כשראו אותי נכנס לבית, בא נשה והכניס שם את הצלם כדי להוציאני מתוכו, [בתחלה עשו לו פרצוף אחד והעמידו למערב כביכול היתה השכינה הולכת לזויות אחרת מקום שלא נראה הפסל כשראה מנשה כך עשה לו ד' פרצופין שיראה השכינה ויסתלק, שנאמר כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס (ישעיה כח כ)] אף לא כתנין חלצו שד הניקו גוריהן, אמר הקב"ה מה אני עושה כאן, אלך אשובה אל מקומי (הושע ה טו), אלך ואשובה אין כתיב כאן, אלא אלך אשובה, שאילו היה כתיב אלך ואשובה לא היה תקוה, אלא אמר הקב"ה אעפ"י שאני הולך יעשה תשובה ואני חוזר, לכך כתיב אלך אשובה אל מקומי עד אשר יאשמו ובקשו פני בצר להם ישחרונני (שם שם), מתוך צרה שהיא

בא עליהם, הן עושים תשובה, ואני מחזיר שכינתי, ר' אליעזר אומר אם ישראל עושים תשובה נגאלים, ואם אין ישראל עושים תשובה אין נגאלים, שנאמר בשובה ונחת תושעון (ישעיה ל טו), ר' יהושע אומר בין עושין תשובה, ובין שאינן עושין תשובה, כיון שהגיע הקץ מיד נגאלין, שנאמר אני ה' בעתה אחישנה (שם ס כב). אמר ר' אלעזר הקב"ה מעמיד עליהם אדם רע כהמן, והוא משעבד בהם, ומתו כך הן עושין תשובה, שנאמר כי יבא כנהר צר רוח ה' נוססה בו (שם נט יט), באותה שעה ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם ה' וגו' (שם שם כ), כך דרש ר' תנחומא ברבי].

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל [ואמרת אליהם] איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' (ויקרא כז א ב), זש"ה כי מי בשחק יערך לה' [ידמה לה' בבני אלים] (תהלים פט ז), אמר הקב"ה כל מי שעושה כמעשי יהא דומה לי, אמר ר' לוי משל למלך שבנה מדינה והדליק בתוכה שני פנסין, אמר המלך כל מי שמדליק שני פנסין כאלו, אני קורא אותו אגוסטה ואיני מקנא בו, כך הקב"ה ברא את השמים, ונתן בהם [ב' פנסים שיהיו מאירין לעולם] חמה ולבנה, שנאמר ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ (בראשית א יז), אמר הקב"ה כל מי שיעשה כאלו, יהא שוה לי, שנאמר כי מי בשחק יערך לה', אין הלשון הזה אלא לשון אור, שנאמר על המנורה הטהורה יערך (ויקרא כד ד), [הוי כי מי בשחק יערך לה' ידמה לה' בבני אלים, הוא שכתיב ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש (ישעיה מ כה), יאמר לו קדוש, כשם שנאמר לי קדוש.

ד"א כי מי בשחק יערך לה', אמר ר' אבין הלוי ברבי, מי כמוך מאיר עיני חשכים, כענין שנאמר על המנורה הטהורה יערך וגו' (ויקרא כד ד), הוי כי מי בשחק יערוך לה', אמר ר' אבין מי כמוך מלביש ערומים, שנאמר וערך בגדים ומחיתך (שופטים יז י), הוי כי מי בשחק יערך לה'.

ד"א כי מי בשחק יערוך לה', אמר ר' אבין מי כמוך סודר מלחמות, ואין יערוך אלא מלחמה, שנאמר ויערכו אתם מלחמה (בראשית יד ח), הוי כי מי בשחק יערך לה'.

ד"א כי מי בשחק יערך לה'. אמר ר' אבין מי כמוך זן רעבים, ואין יערך אלא זן רעבים, שנאמר ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד מאת בני ישראל ברית עולם והיתה לאהרן ולבניו ואכלהו במקום קדוש (ויקרא כד ח ט), הוי כי מי בשחק יערך לה'.

ד"א כי מי בשחק יערך לה', בשעה שבקש הקב"ה לבראות לאדם, היו מלאכי השרת אומרין לפני הקב"ה מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו (תהלים ח ה), מה אתה מבקש מן האדם הזה, אמר להם הקב"ה מי מקיים תורתי ומצותי, אמרו לו אנו מקיימים תורתך, אמר להם אין אתם יכולים, אמר לו למה, אמר להם כתיב בה אדם כי ימות באהל (במדבר יט יד), ואתם אין ביניכם מתים. כתיב בה אשה כי תזריע וילדה זכר (ויקרא יב ב), ואתם אין ביניכם יולדות, כתיב בה את זה תאכלו (שם יא כא), ואתם אין ביניכם אכילה, הוי אין התורה יוצאה אצליכם, שנאמר ולא תמצא בארץ החיים (איוב כח יג), אלא כיון שאמר הקב"ה לישראל שיעשו לו משכן, ועשו אותו, התחילו עושים מזבח העולה, מזבח הקטורת, ומקריבין בתוכו, התחיל הקב"ה נותן להם כמה מצות, מצוה אותן על כל דבר ודבר, והן עושין, התחיל הקב"ה אומר למלאכי השרת מי ביניכם עורך לי כשם שישראל עורכים לי, שהייתם אומרים לי מה אנוש כי תזכרנו וגו', עורכים לי קרבנות כמה שנאמר וערך הכהן אותם (ויקרא א יב), עורכים לי שלחנות, כמה שנאמר ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני ה' תמיד, עורכים לי נפשות, כמה שנאמר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה', הוי כי מי בשחק יערוך לה'].

ד"א איש כי יפליא וגו'. זש"ה פרי צדיק עץ חיים [ולוקח נפשות חכם] (משלי יא ל), זה התורה, שמתוך שהוא בן תורה הוא לומד היאך לוקח נפשות, שנאמר לוקח נפשות חכם, וכן אתה מוצא ביפתח הגלעדי, מפני שלא היה בן תורה איבד את בתו, אימתי בשעה שנלחם עם בני עמון ונדר, שנאמר וידר יפתח נדר לה', והיה היוצא וגו' (שופטים יא ל לא), באותה שעה כעס עליו הקב"ה, אמר הקב"ה אילו יצא מביתו כלב או חזיר או גמל יקריב לפני, זימן לו הקב"ה בתו, שנאמר והנה בתו יוצאת לקראתו, ויהי כראותו אותה (שופטים יא לד לה), והלא פנחס היה שם, והוא אמר לא אוכל לשוב (שם), אלא פנחס אמר אני כהן גדול בן כהן גדול אשפיל עצמי ואלך אצל עם הארץ, ויפתח אמר אני ראש שבטי ישראל, ראש הקצינים, אשפיל עצמי ואלך אצל הדיוט, מבין שניהם אבדה ההוא עלובה, ושניהם נתחייבו בדמיה, פנחס נסתלקה ממנו רוח הקדש, יפתח נתפזרו עצמותיו, שנאמר ויקבר בערי גלעד (שם יב ז), אמרה לו בתו אבי שמא כתיב בתורה שיקריבו נפשות בניהם על גבי המזבח, והלא כתיב [אדם כי יקריב מכם קרבן לה'] מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן וגו' (ויקרא א ב), מן הבהמה ולא מן בני אדם, אמר לה בתי נדרתי והיה היוצא וגו' (שופטים יא לא), [אמרה לו] יעקב אבינו שנדר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (בראשית כח כב), ונתן לו הקב"ה שנים עשר שבטים, שמא הקריב אחד מהם, [ולא עוד הלא חנה כשהיא נודרת ואומרת ונתתיו לה' כל ימי חייו (ש"א א יא), שמא הקריבה את בנה להקב"ה], כל הדברים האלה אמרה לו, ולא שמע אליה, אמרה לו הניחני ואלך אצל בית דין, שמא אחד מהם ימצא פתח לדבריך, שנאמר הרפה ממני שנים חדשים [ואלכה וירדתי על ההרים] (שופטים יא לז), אמר ר' לוי בן ברכיה וכי יש אדם יורד על ההרים, והרי עולים על ההרים, אלא מהו וירדתי על ההרים, אלו סנהדרין, שנאמר שמעו הרים את ריב ה' (מיכה ו ב), [הלכה אצלם ולא מצאו פתח להתיר את נדרו, ועליו אמר הכתוב גבר רש ועושק דלים מטר סוחף ואין לחם (משלי כח ג), גבר רש זה יפתח שהיה רש בתורה, גרופות של שקמה היה, עושק דלים שהיה עושק את הדלים, בשעה שהיו אומרים אמר שבולת ויאמר סבולת (שופטים יב ו), והיה שוחטו, לפיכך מטר סוחף ואין לחם, שהיה לו מי שיתיר את נדרו, אלא ואין לחם, שהעלים הקב"ה מהן את ההלכה שלא ימצאו [פתח] להתיר את נדרו, כיון שלא מצאו [פתח] להתיר את נדרו, עלה ושחטה לפני הקב"ה, ורוח הקודש צווחת נפשות הייתי מבקש שתקריב לפני, אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי (ירמיה יט ה), אשר לא צויתי לאברהם שישחוט את בנו, אלא אמרתי לו אל תשלח ידך אל הנער וגו' (בראשית כב יב), בשביל להודיעך היאך היה אברהם עושה רצוני, שהיו אומות העולם אומרים למה הקב"ה מחבב לאברהם הרבה, לכך אמר לו קח נא את בנך וגו' (שם שם ד), הוי אשר לא צויתי לאברהם לשחוט את בנו ודאי, ולא דברתי ליפתח להקריב לי את בתו, ולא עלתה על לבי שיפול מלך מואב ביד מלך ישראל ויקריב לי בנו בכורו, שנאמר ויקח את בנו הבכור אשר ימלוך תחתיו ויעלהו עולה על החומה {מ"ב ג כז}], מי גרם ליפתח לאבד את בתו, על שלא קרא בתורה, שאילו קרא בתורה לא איבד את בתו, שכתיב איש כי יפליא נדר וגו', ואם נקבה היא (ויקרא כז ד), הרי פרי צדיק עץ חיים.

[ד"א] איש כי יפליא נדר. האומות אומרים במה אקדם לה' אכף לאלהי מרום [וגו'] הירצה ה' באלפי אלים [וגו', האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי] (מיכה ו ז), אמר להם הקב"ה בניכם אתם מבקשים להקריב לפני, לא בניכם ולא קרבנותיכם אני מבקש, לבני נתתי פרשת ערכין, ופרשת קרבנות, שקרבנותיהם חביבין לפני, וכן הוא אומר טוב מעט לצדיק (תהלים לז טז), תדע לך שתחילתו של ספר דבר אל בני ישראל [ואמרת אליהם] אדם כי יקריב מכם (ויקרא א ב), מכם ולא מן האומות, וסופו של ספר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפליא נדר וגו' (ויקרא כז ב), ואומר מגיד דבריו ליעקב וגו' (תהלים קמז יט), אמר הקב"ה לישראל, אם אתם מביאים לפני ערכים שלכם, ואני מעלה עליכם כאילו הקרבתם נפשותיכם לפני, לכך נאמר איש כי יפליא נדר בערכך נ פשות לה' וגו', אמר הקב"ה בזכות נערכים אני מציל אתכם מעריכת גיהנם שכתב בה כי ערוך מאתמול תפתה (ישעיה ל לג), ואערוך לפניכם שלחן, כמו שאמר דוד תערך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה (תהלים כג ה).

סליק פרשה בחקותי.

וסליק ספר ויקרא.